

Het Verhaal van Woerden

Verhaal 39

Treinen botsen bij Harmelen

Botsing

Het is 9:19 uur in de ochtend van 8 januari 1962. NS-trein met het nummer 164, bestaande uit E-lok 1131 en 11 getrokken rijtuigen, veelal type Plan E, met circa 900 passagiers, is met een vertraging van zes minuten onderweg van Leeuwarden, via Utrecht naar Rotterdam. Tegelijkertijd reist NS-trein 464 van Rotterdam via Gouda naar Amsterdam, bestaande uit treinstel 700 en 297 van de serie Mat'46 met circa 180 passagiers, waarvan de laatste enkele minuten eerder in Woerden instappen. Beide treinen moeten via spoorknooppunt Harmelen rijden. En daar gaat het verschrikkelijk mis. Trein 164 knalt met hoge snelheid bijna frontaal op trein 464. Na de botsing zijn 91 inzittenden dood, waaronder de beide machinisten, en vallen er 54 gewonden. Later overlijden nog twee gewonden in het ziekenhuis. De ravage bij deze grootste treinramp van Nederland ooit, is onbeschrijfelijk.

Hulpverlening

Omwonenden tot in Woerden, Kamerik en Harmelen-dorp horen het kabaal van de klap en van de wagons die elkaar omhoog duwen en versplinteren. In de buurtschap De Putkop (dat behoort tot de toenmalige gemeente Kamerik) zien de bewoners van huizen dicht bij het spoor, de ramp voor hun ogen voltrekken. NS-medewerkers in het seinhuis te Woerden, van waaruit de seinen en wissels bij Harmelen worden bediend, slaan groot alarm. Daarop stelt de Nederlandse Spoorwegen een noodplan in werking. Er vertrekken ziekenauto's vanuit Utrecht, Rotterdam, Amersfoort en Gouda. Ook buurtbewoners snellen te hulp en verlenen EHBO waar dat kan. Er is snijapparatuur nodig om toegang te krijgen tot de verwrongen wagons en de gewonden die zich daarbinnen bevinden te bevrijden. Met ziekenauto's en particuliere wagens brengt men de overlevenden naar ziekenhuizen in Utrecht en Woerden. Artsen en verpleegkundigen van het ziekenhuis Ope Dei in Woerden worden vrijwillig ondersteund door de collega's van het Algemene Ziekenhuis. De doden worden opgebaard in de Utrechtse Buurkerk.

Nationale ramp

Radiozenders onderbreken hun normale programma's en doen verslag van wat inmiddels een Nationale Ramp is. Koningin Juliana onderbreekt haar skivakantie in

Oostenrijk, bezoekt de plaats des onheils en brengt een bezoek aan de slachtoffers die in Woerden zijn opgenomen. Daarna gaat ze naar Utrecht om ook daar de gewonden een hart onder de riem te steken en de nabestaanden van de doden haar deelneming te betuigen. Ze betoont zich diep geschokt.

Oorzaak

Hoe is het mogelijk dat zo'n ramp zich voordoet? Zelfs in het buitenland wordt die vraag gesteld, want daar geldt de NS als een voorbeeld van modern materieel en efficiënt werken. De beveiliging via de bediening van seinen en wissels wordt centraal geregeld via het zogeheten NX-systeem. Het sein op het baanvak vanuit Utrecht toont rood als het baanvak vanuit Woerden is vrijgegeven voor het afbuigend spoor naar Breukelen. Voorafgaand aan het rode sein is er een geel tonend sein. De conclusie is al snel dat de machinist van trein 164 het geel tonende sein heeft gemist, mogelijk als gevolg van de aanwezige mist. Hij rijdt door met een snelheid van 125 km/uur, Als hij even verderop wel het rood tonende sein ziet zet hij een snel-remming in werking. Dat voorkomt de botsing helaas niet. Met een snelheid van 107 km/uur boort de sneltrein zich in de stoptrein die dan juist, met een snelheid van 60 km/uur, de kruising oversteekt.

ATB

Hoe kun je voortaan voorkomen dat de treinen in zo'n geval botsen? De NS laat het er niet bij zitten en versnelt de ontwikkeling van de Automatische Trein Beïnvloeding (ATB) die 25 jaar later op vrijwel het hele Nederlandse spoornet is ingevoerd. Bij geel en rood tonende seinen worden de treinen voortaan automatisch afgeremd en zo nodig stilgezet. De treinremming wordt aangestuurd door een signaal dat door de rails naar de trein wordt gestuurd en dat via opnamespoelen die vlak boven de rails aan de trein zijn gemonteerd, wordt uitgelezen. Onoplettendheid van machinisten of slechte weersomstandigheden kunnen dan geen oorzaak meer zijn van zulke dramatische treinrampen. In de jaren 90 van de vorige eeuw bouwt NS een ongelijkvloerse kruising op het knooppunt Harmelen-Aansluiting. Daarmee is deze aansluiting nog veiliger geworden.

Monument

Op 8 januari 2012 onthult prof. mr. Pieter van Vollenhoven een monument ter nagedachtenis van de slachtoffers. Het monument is een ontwerp van de Kamerikse kunstenaar Taeke de Jong. Tussen de beide hardstenen platen met de namen van de 93 slachtoffers door is de plaats van de ramp zichtbaar. Voor de platen staat op een rode hardstenen sokkel een sculptuur die het leed van de ramp verbeeldt.

Meer weten?

Woerden en omgeving:

- Fictoor, Hans *Ter nagedachtenis: treinramp Harmelen 8 januari 1962* (Soest, 2008)
- Janson, Ed *De treinramp bij Harmelen, 8 januari 1962* (Harmelen, 2011)

Rechten

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van de tekst is toegestaan onder vermelding van "Bron: Het Verhaal van Woerden".